

KUŞADASI RUMLARI ve RUM ESERLERİ

100 yıl önce bizim gibi bu topraklarda yaşamış, bizlerle komşuluk yapmış, terzi, bakkal, manav olmuş, Kuşadası sokaklarında bizlerle selamlaşmış, dili ve dini dışında bizden pek farklı olmayan Kuşadalı insanları, yani **Kuşadası Rum'larını** anlatmaya çalışacağım. Hepinizin bildiği gibi bu konuda kaynak bulmak oldukça zor. **Dört yıl boyunca** yaptığımız araştırmaların sonunda sınırlı sayıda kaynakların olduğunu gördük. Biz Türk'lerin elinde bu konuda bir kaynak olmadığı gibi doğru dürüst yazılı bir belge bile yok. Yunanistan'daki **Helen Dünyası Araştırmaları Vakfı** ve **Küçük Asya Enstitüsü** geniş bir arşive sahip. Türkiye'den, Yunanistan'a göç Rumların tamamı-na yakını ile **mülakatlar yapmışlar, göç edenlerin anılarını kayıt altına almışlar, ellerindeki belge, resim ve objeleri arşivlemişler.** O döneme ait kitap, dergi, gazete, mahkeme kararları, vs. hepsi dijital ortama aktarılmıştır. Bu kaynakların dışında ben **2 önemli kaynağa** daha ulaştım. **Birincisi** Kuşadası Tarihi hakkında yazılmış en eski eser; **Stefanos Papdopoulos'un " Yeni Efes " kitabı.** Bu kitap Kuşadası Rum Cemaati'nin son temsilcisi **George Benlioğlu** tarafından **1925 yılında** yazdırıldıktan sonra ancak **1965 yılında** bastırılabilmiştir. Bu kitabın bir nüshasını **Atina Müzayede Evi'nden** satın aldık. **İkinci önemli kaynak** ise şu an **Atina Ulusal Arşivinde** bulunan **1889 Konstantin Benlioğlu** tarafından yazılan **" Benlioğlu Aile Tarihi "** adlı **18 sayfalık broşürdür.** Bu belgenin sayfaları-nın fotoğraflarını ancak çekebildik.

KUŞADASI VE ÇEVRESİNDEKİ İLK RUM YERLEŞİMİ

Rumlar , kökenlerinin İon 'lara dayandığını iddia etmektedirler. **İonlar M.Ö: 1100** civarında ege bölgesinde **12 şehir devleti** kurmuşlardır. Bu şehirle kısa süre içinde gelişmiş ve antik çağın uygar-lık merkezleri olmuştur. Bu şehirler ; **Efes, Kolofon, Milet, Myus, Priene, Lenedus, Erythrai, Klomenzea, Phokaia, Smyrna ve Khios** şehirleridir. Bu 12 İon devletinden biri olan Efes'te yaşayanlar binlerce yıl pagan inancı içinde yaşamışlar ve M.Ö: yüzyılda Artemis mabedini inşa etmişlerdir. Hristiyanlığın başlangıcı ile Hz. İsa'nın havarilerinden ilk önce Aziz Yuhanna (St. John) Hz Meryem ile Efes'e gelmiş ve bölgede ilk kıvılcımlar başlamış daha sonra Aziz Paul ise Hristiyan inancı-nı cemaatleştirmiş ve yaygınlaştırmıştır. M.S. 400 lerden itibaren dolmaya başlayan Efes Limanı sorunu neticesi bu kentte oturan Hristiyan cemaatin bir kısmı Neopolis adıyla bilinen Aslan burcuna-Fransız Tatil Köyü, bir kısmı da asıl adı Marathesion olan Yılancı burnuna yerleşmişlerdir. Bir başka topluluk ise Anaia-Kadı kalesine yerleşmiştir. 11. ve 12. yüzyıllarda Doğu ve Batı Roma klişelerinin tamamen ayrışması ile bölgedeki Hristiyanlar gerek Bizans devletinin yönetiminde olmalarından, gerekse Helence 'nin Ortodoks inancının ana çekirdeğini teşkil ettiklerinden Ortodoks olmuşlardır. Bu dönemde Anaia, Efes'e bağlı bir piskoposluk merkezidir. Kuşadası'nın ise 11. yy. sonlarına doğru kurulduğu sanılmaktadır. 1080-1096 tarihleri arasında ise Bizans imparatoru Aleksos Komnenos tarafından Venediklilere Kuşadası bölgesinde imtiyazlı ticaret yapma hakkı verilmiş ve Venedik Kolonisi oluşmaya başlamıştır. Venediklilerin Kuşadası'na yerleşmeleri ile birlikte ticaret arttı ve burası bir cazibe merkezi oldu.

Venedikliler, bu yeni kente **İtalyanca 'da yeni iskele** anlamına gelen “ **Scala Nova** “ dediler. Venediklilerin **Katolik** oluşundan dolayı , **Ortodoksların** kent merkezine yerleşmelerine izin vermediler. **12. Yüzyılın** bu ilk dönemlerinde Rumlar, bugünkü **Soğucak** ve **Güzel çamlı** bölgelerinde yaşadılar. Yılanıcı burnunda sadece bir **Rum köyü** ve Kese dağının zirvesinde bir **Ortodoks kilisesi** vardı. **13. yy.dan** itibaren Türkler bölgeye geldiler ve Andız kalesi civarına yerleşti-ler. **14. yy.dan** itibaren Türkler, Venediklilerle irtibat kurmuşlar ve ittifak yaptılar ve Rumlara karşı savaştılar. Bölge 14.yy. dan sonra tekrar **Bizans** hakimiyetine girdi ve **Aya suluk** civarı Ortodoks cazibe merkezi oldu. Ancak buradaki nüfus Kuşadası'na oranla oldukça azdır. Kuşadası **1413 yılında Osmanlı hakimiyetine** girdi ve daha sonra **Sadrazam Öküz Mehmet Paşa** Kuşadası'nı **1600 yıllarda** adeta yeniden inşa etti ve büyük bir **vakfiye** kurdu.

KUŞADASI RUM CEMATİNİN OLUŞUMU

Osmanlıların **1413** yılında Kuşadası'nı ele geçirmelerinden sonra Venediklilerden kalan evler Türkler yerleşmişler ve **Kale içi** bölgesine yoğun olarak ev yapmışlardır. Rumlar ise **kese dağı-nın** yamaçlarına evler yapmaya başlamışlardır. **1630-1640** yıllarında Ege adalarından şehre Yunan göçü olmuş ve aynı dönemde bir Yahudi kolonisi de buraya yerleşmiştir. **1640** yılında **Öküz Mehmet Paşa Kurşunlu han** olarak bilinen kervansarayı tamamlamış ve Kuşadası ege bölgesinin en önemli ticaret merkezi olmuştur. Kuşadası'na ait **ilk Rum kayıtları 1661** yılına aittir. O yıl Kuşadası'nda toplam **76 Ortodoks** ailenin yaşadığı tespit edilmiştir. Korsan saldırıların artması ile birlikte **17. yy** ortalarında şehir surlarla çevrilmiş ve bölgeye gelen **gayri Müslüm** tüccarlar Kurşunlu handa konaklamışlardır. Zamanla bunlardan bir kısmı Kuşadası'na yerleşince **1750** yıllarında Osmanlı devletinden izin alarak surların dışında **Rum-Ortodoks** mahallesi oluşmaya başlamıştır. **1745** yılında **Girit-Hanya'nın** Osmanlı tараğından zapt edilmesine nazire olarak Kuşadası'nda bir Rum-Ortodoks mahallesine “ **Hanya**” adı verilmiştir. Hanya mahallesinin kurulduğu yere Türkler **Kese dağı**, Rumlar **Elias dağı** demişlerdir. Daha sonra bu mahalle **19.yy.da “ Dimyat mahallesi “** adını almıştır. Hanya mahallesini kuran **Manolakis Benlioğlu**'nun aile tarihi, Kuşadası Rumlarının da tarihi olarak kabul edilir. Bu adamın torunun torunu **Konstantin Benlioğlu** ise **1889** yılında Benlioğlu aile tarihini yazmıştır. Bu aile tarihine göre Kuşadası'ndaki Rum-Ortodoks cemaati oluşumu şu evrelerden geçmiştir : **Manolakis Benlioğlu 1733 yılında Tire'de doğmuştur**. Büyük annesi **1706** yılımda Atina'dan gelmiş ve Tire'de bulunan akrabalarının yanına yerleşmiştir. Daha sonra bu baba anne bir Rum'la evlenmiş ve 1 yıl sonra Manolakis 'in babası dünyaya gelmiştir. Manolakis **1740 yılında 7 yaşında** iken **babası** Osmanlı yönetimince Tire'de **asılarak idam** edilmiştir. **18 Yaşında** iken Manolakis Kuşadası'na gelmiş ve buraya yerleşmeye karar vermiştir. Aynı yıl Tire'nin önde gelen bir Rum ailesinin kızıyla evlenmiştir. Tire'den mahalle arkadaşı olan **Mustafa Ağa** paşa olunca onun vasıtası ile ev yapma izni almış ve **Kervansarayın tam köşesinde ev** yaptırmıştır. Bu ev **1800 yılların** başında **Efes metropoliti** 'inin evi olmuştur. Ortodoks cemaatine ilk klişeyi kuran ve hasta haneyi yapan Manolakis Benlioğlu'dur. Manolakis Rum-Ortodoks cemaatinin de **lideri olmuştur**. Çocukluk arkadaşı Mustafa Paşa kendisine Kuşadası **Rum-Ortodoks** cemaatinin lideri oluğu beratı verir ve bir çok imtiyazlar tanır.

Bu adam 1756 yılında bir hasta hane, 1782 yılında ise bir kilise inşa eder. Bundan sonra 1857 yılında doğan Konstantin Benlioğlu aile tarihini yazacaktır.

KUŞADASI RUM CEMATİNE AİT İBADETHANELER

Yunan kaynaklarına göre **Kese dağı**nın zirvesinde bir tanesi **11. yy da yapılan bir kilise**, diğeri ise bugünkü kaymakam lojmanının bulunduğu **Rum Ortodoks mezarlığının girişindeki küçük bir şapel**di. **Manolakis Benlioğlu**, gerek Ege adalarından, gerek Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden Kuşadası'na göçen Rum nüfusun artışı ve ibadethanelerin yetmediğini düşünerek **1782** yılında şimdiki **Bezirgan sokak** denilen yerde bir **kilise** inşa etmeye karar verir. Yeni kilisenin bazı taşları kese dağındaki harabe halindeki eski kiliseden getirilir ve yapılan Kiliseye “ **Aya Yorgi** “ adı verilir. Bu yeni kilise **1794** yılında tamamlanarak hizmete açılır. Bu kilise **19. yüzyılda Efes başpiskoposluğunun merkezi** olmasından dolayı **katedrale** çevrilir. Bu katedral **İstanbul .Rum Fener Patrikhanesi**'ne bağlı idi. Daha sonra Kuşadası'na **4 Rum idam edilmiş** ve bu Rumlar, **Fener** tarafın dan aziz ilan edilmişlerdir. Bazı fanatik Rum kaynaklarına göre **1916 yılının 17-29 Mayıs** tarihleri arasında Kuşadası'nda çok büyük bir **Türk-Rum çatışması** yaşandı ve bu çatışma sırasında Türkler bu katedrali yaktı. Bunlar tamamen uydurmadır. Halbuki resmi kaynaklara göre **1915** tarihine **Fransız savaşı** ge-misi “ **Dupleix**” ,10 gün sonra bir başka gemi, “ **Kleber** “ Kuşadası'nı bombardıman ederek bir yıkım yaptılar ve **kent tamamen tahrip** oldu. **5 Haziran 1916** da ise **İngiliz** gemisi “ **Europa** “ bir başka yıkım daha yapmıştır. Kuşadası bölgesindeki diğer büyük bir Rum ibadethanesi ise **Değirmendere** mevkiindeki **Mylapatamos Manastır**'ıdır. Ancak bugün temel duvarlarından başka bir kalıntı yoktur ve defineciler tarafından tahrip edilmiştir.

KUŞADASI RUM OKULLARI

Kuşadası'nda Rumlara ait ilkokul **Aya Yorgi katedrali** bünyesinde 1792 yılında erkelerin gittiği **papaz** yetiştirmeyi amaçlayan **Manolakis Benlioğlu**'nun kurduğu okuldur. **II. Mahmut**'un ilk öğretimi cemaatlerin sorumluluğuna bırakmasından dolayı **1826** yılından itibaren her cemaat kendi okulunu kurdu ve bu kapsamda **1829** da **Konstantin Benlioğlu** tarafından yine **Bezirgan sokakta** yeni bir okul kurulmuştur ve öğretmenlerin tamamı Rum'dur. Bu okullarda **Rum milliyetçiliği** ve ırkçılığı aşılanmış ve bunun sonucu olarak Rumlar devlet kurmak istemişlerdir. **1821 de Mora**'da başlayan ve **1830** yılında **Yunan devletinin** kurulmasına kadar geçen dönemde Kuşadası'ndaki **Rumlar** ve **Türkler** arasında hep gerginlikler olmuştur. Ama asıl Rum uyanışını İstanbul'da kuru-lan **Rum Edebiyat Cemiyeti** yapmıştır.

YENİ EFES HASTAHANESİ

Rum cemaatinin ilk lideri **Manolakis Benlioğlu** tarafından **1756** yılında **Aziz Pantelemion'a** ithaf edilerek kurulmuştur. Bu hasta hane Aya Yorgi katedrali ile Rum İlkokulu arasında idi. Yeni Efes hasta hanesi **1852** yılında torunlardan **George Benlioğlu** tarafından yeniden onarılarak genişletilmiştir Hasta hanene toplam **10 yatak** vardır.

YENİ EFES MÜZİK GURUBU

Yeni Efes Müzik Korosu Konstantin Benlioğlu tarafından **1897** yılında kurulmuştur. Kadın ve erkeklerden oluşan bu koro hem müzik eğitimi yapmış , hem de Türkler ve Rumlara konserler düzenlemiştir.

BİRLİK DERNEĞİ

Bu derneğe Rumlar “ **Kulüp Sympnoia** “, Türkler “ **Birlik Derneği** “ derdi. **1872** yılında torunlar-dan **Manolakis Benlioğlu** kurmuştur. Bu dernek **Efes Metropolitinin** himayesinde idi. İlk başlarda Kuşadalı Rum ve Türk cemaatlerinin bir arada yaşaması amacındaydı ancak sonraları İzmir merkezli “ **Asya-ı Suğra Cemiyeti**” nin etkisi altına girdi ve Rum ırkçılığının öğretildiği bir yer hali-ne geldi. Türkler hemen bu dernekten ayrıldı. **1921** yılında dernek İzmir’de kurulmuş bulunan “ **Küçük Asya Savunma Örgütü** ”nün güdümüne girdi. Özellikle **Kurtuluş Savaşı** esnasında **Aya Yorgi katedralinde** görevli Rum papazlarla işbirliği yaparak Rum gençlerinin Yunan ordusuna katılmasını sağlayan **askerlik şubesi** gibi çalıştı.

DİMOGERONTİA

Türklerdeki **Vakıf Mütevelli heyetine** benzer bir Rum yapılanmasıdır. Bu heyet **1785** yılında kurulmuştur. Rum cemaatine ait tüm ibadethane, okul, hasta hane gibi yerlerin yönetimini üstlenmiş-tir. **Dimogrerontia, Dimoggerontas** denilen kentin ileri gelenlerinden oluşan bir **kurumdur**. Bir nevi **gölge belediyedir**. Aynı zamanda Rumlar arasındaki bir çok konuda **mahkeme** görevi yapmıştır. **Din dışı** konularda karar veren bir **cemaat mahkemesidir**. Kuşadası’ndaki üyelerinin çoğu kentin **itibarlı kişileri** ve **devlet memurlarından** oluşan Rumlardır.

KUŞADASI RUMLARINA AİT GELENEK VE GÖRENEKLER

Aslında **din, dil ve bazı kültürel aidiyetler dışında** genel olarak Türklerle aynı şeyleri paylaşıyorlardı. Kuşadası’nda sokakta yürüyen Türk ve Rum erkeklerini birbirinden ayırmak imkansızdı. Kadınların ise giyimlerinde gözle görülür bir fark vardı. **Genç Rum kızları başları açık veya şapka** giyerken, Türk kızlarının **başları kapalı ve peştemalli** olurlardı. Ancak her iki tarafın kadınları **siyah baş örtüsü** ve **siyah harmaniye** giyerlerdi.

Keza tarlaya giderken giyimleri aynı, baş örtüsü ve **şalvadır**. Türkler Ramazanda **oruç** tutarken, Rumlar kesinlikle **lokantalarını ve meyhanelerini açmaz ve sokakta bir şey yemezlerdi**. Aynı şekilde Rumların Paskalya oruçlarına da Türklere saygı gösterirlerdi. **Bayramlarda** her iki tarafın ileri gelenleri bir araya gelir ve birbirlerinin bayramlarını kutlar, kimi zaman kutlamaları birlikte yaparlardı. Bir anekdota göre ;Türklerin ramazan bayramında tebriğe gelen Rumlara **tatlı ikram ettiği**, Rumların *Paskalya bayramında* tebriğe gelen Türklere Paskalya Çöreği ve keçi eti kavurması ikram edildiği anlatılır. Aynı Türkler gibi kahvehane kültürüne sahiptiler. Ancak Rum ve Türk kahvehaneleri ayrı idi. **1900** yıllardan sonra **kahvehaneler karma** oldu. Onlarda **nargile, rakı, meze** gelenekleri Türkler ile aynı idi. **Düğün törenleri** de benzerlik taşıyordu. Rum kızları da gelinlik giymeden önce **ellerine kına** yakıyorlar, gelinliklerinin üzerine babaları tarafından **kırmızı eşarp** bağlanıyordu. Gelinlik kızlar aynı Türkler gibi **çeyizlerini** hazırlıyorlar ve çeyiz törenle **erkek evine** gidiyordu. Düğünlerde **zeybek oyunu** bin yıllık Ege kültüründe olduğu için her iki tarafında sevdiği dans türüydü. Rum mahallelerinde **içkinin kolay** bulunmasından dolayı alkol almak isteyen Türkler mutlaka hava kararınca Rum mahallelerine gelir bildikleri adreslerden **ev rakısı veya şarabı** alarak yine Rum mezarlığının (şimdiki Kaymakam Evinin tam altında bulunan mezarlık) arka tarafına giderek içerlerdi. Hatta bazı Rum meyhanecileri geceleri bu bölgede seyyar mezeçilik yapar içki içenlere her daim meze temin ederlerdi. Rum evlerinde hem **Türk Rakısı duziko** hem de sakız rakısı **mastika** yapılırdı. Bu nedenle keyifçilik ve alemcilik geleneği aynıydı.

KUŞADASI'NDA TÜRKLER VE RUMLAR ARASINDAKİ GERGİNLİKLER

Rumlarda ulusal bilinci ayakta tutan yegâne etkenlerden biri Ortodoks dini inancıyla dolayısıyla **kilise** ise diğeri de 19.cu yüzyıl başlarında başlayan **okullaşma atılımıdır**. Birde **1789** Fransız İhtilalinin yaydığı **Milliyetçilik akımı** Rumların devlete karşı ayaklanmalarında etkili olmuştur. İki toplum arasında ilk ciddi gerginlik ve çatışma **1821-1829** yılları arasında **Mora**'daki isyan nedeniyle çıkmıştır. Bu nedenle bu dönemde Kuşadası Körfezinde bile **Osmanlı Donanması** ile **Yunan isyancı-lar** arasında ciddi çarpışmalar meydana gelmiş durum haliyle Kuşadası'ndaki Türk ve Rumlar arasında çatışmaya kadar varmıştır. **1821** Yunan isyanı sırasında **Sisam adası** isyancıların eline geçti ve adayı yöneten **Osmanlı Voyvodası** hapse atıldı. Sisam'da yaşayan az sayıdaki Türk canlarını kurtarmak için teknelerle en yakın Osmanlı toprağı olan Kuşadası'na kaçtılar. Sisam'ı ele geçiren Rumlar o sıralarda Mora isyanına müdahale için gönderilen Osmanlı gemilerine de saldırarak zarar veriyorlardı. Yunan isyanının git-tikçe genişlemesi ve bu topraklarda yaşayan Müslüman nüfusun katliama uğratılması Kuşadası'nda bulunan Müslüman Türklerin de ilçede yaşayan Ortodoks Hristiyanların arasını açtı. **1821 yılının Aralık ayında** Kuşadası'nda iki toplum arasında adeta bir katliam yaşanmaya başladı. Şehirde bulu-nan Osmanlı askerlerinin de Türklerin yanında yer alarak isyan eden Rumları baskı altına alması, Rumların büyük bir bölümünün Kuşadası'nı terk ederek **Atina ve Pire ile Ege adalarına** göçmeleri-ne neden oldu. Kuşadası'ndaki bu düzensizlik ve asayiş bozukluğu uzun süre devam etti.

Daha sonra **1823** yılında Sisam Rumlarının **Güzelçamlı**'ya çıkıp (Rum Çanlısı) köylülerden destek alarak, Türk köylerine saldırması, hayvanlarını gasp edip, insanları katletmesi Kuşadası'nda da Türklerin Rumlara karşı harekete geçmelerine neden oldu. İlçede **1823 yılının Mart-Nisan** aylarında Türkler ve Rumlar karşılıklı olarak birbirlerine saldırmaya başladılar. **Manolakis Benlioğlu'nun** mülkleri bu dönemde büyük zarar gördü. Bu dönemden sonra Türkler ile Rumlar arasında gerginlik bir türlü azalmamıştır. Hatta bu dönemde Kaleiçi semtinde dükkânları bulunan Rumların Kaleiçi'ne girişi bile mümkün olmamıştır. Bu dönemde uzun yıllar Türkler Rumların mahallelerine Rumlar da Türklerin mahallelerine girememiştir. Aynı dönemde Mora'dan Türkiye'ye göç eden Türkler ile Rumlar arasında kanlı olaylar meydana gelmiştir. **1821 yılına kadar** kendi hallerinde huzur içinde yaşayan Türk ve Rum toplumları arasındaki asıl kopuş **1897 Türk-Yunan Savaşından** sonra yaşanmıştır. **Girit**'ten kopup gelen Türklerden bir kıs-mı Kuşadası'na yerleştirildikten sonra iki toplum arasında adeta bir kan davası başlamıştır. Ancak bütün bunlara rağmen **1900'lü** yılların başında nispi bir barış ortamı doğmuş bu barış ortamı da Bal-kan Savaşı'na kadar sürmüştür. Balkan Savaşı ile ve özellikle 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın farklı ittifaklarda yer almış olmaları sonucunda gerilim artmıştır. Hem Rumlar yabancı bir devletin yandaşları gibi algılanmış, hem de Rumlar kendilerini başka bir devletin vatandaşı gibi görmeye başlamıştır. Bazı bölgelerde Rumların Türklere karşı eşkıyalık hareketlerine başlamasından dolayı **Trakya, Karadeniz ve Ege bölgelerinde Rum cemaatler yaşadıkları yerlerden Anadolu'nun içlerine sürülmüşlerdir. 1914-1918 arasında amele taburları** oluşturulmuş; Rum erkekler pratikte bir tür toplama kampı olan bu özel taburlarda toplanmıştır.

1.DÜNYA SAVAŞI VE RUMLARIN ÜLKEYİ TERKEDİŞİ

1 nci Dünya Savaşı yıllarında Rum tüccar ve işyerlerine boykot kampanyaları başlatılmış ve genel olarak Rumlara karşı ekonomik alanda zorluklar yaratılmıştır. Ancak bu soruna çözüm getirmek maksadıyla ortaya konan **İslamcılık ve Osmanlıcılık** gibi ideolojik yaklaşımlar uygulanamayıp gözden düşmüştür. **1918-1922** arasında diğer bölgelerdeki Rumlar gibi Kuşadası Rumları da Yunan yayılmacı politikasının yörüngesine girdi. **16 Mart 1919'da Aya Yorgo Katedralinde** Kuşadası Rumlarının yapmış olduğu geniş katılımlı toplantıda Yunanistan'la birleşme isteği açıkça dile getirildi. Kuşadası Rumları 1. Dünya Savaşı'nın son döneminde Kuşadalı Türk halkını tedirgin edecek denli Yunanistan'dan yana gösterilerde bulundu ve yakınlığı dile getirdi. **1921** yılında İzmir'de İzmir Rumları tarafından **Mikraasiatiki Amina Küçük Asya Savunma Örgü-tü** adında bir örgüt kuruldu. Kısa sürede Ege Bölgesinde Rum nüfusun bulunduğu her yerde kışkırtıcı faaliyetlerine başladı. Kuşadası Rumları arasında kendine geniş bir yer buldu. **1919-1922** yılları arasındaki Yunan işgali sırasında Kuşadası Rumlarından askerliğe elverişli olanların tamamına yakını **Yunan Ordusuna** asker olarak yazılmış ve Anadolu'nun çeşitli yerlerinde **Yunan Jandarması** ola-rak görev yapmış ve Türklerle çatışmıştır. **14 Mayıs 1919** da İtalyan kuvvetleri **Kuşadası'nı işgal etti. 24 Nisan 1922'ye kadar şehir İtalyanların işgalinde kaldı. 24 Nisan 1922'de şehri Yunan kuvvetleri işgal etti.** Yunan Kuvvetleri 24 Nisan 1922 günü şehre girerken Kuşadası **Dimyat** diye bilinen **Rum mahallesi tamamen Yunan bayrakları ve çiçeklerle donanmıştı.**

Selçuk istikametinden gelen Yunan askerlerini karşılamak için **Rum okulları tatil edilmiş** ve Kuşadalı Rumların tama-mı şu anki **kervansarayın köşesinde** yer alan o zamanki metropolitin evinin önünde büyük bir coşku ile Yunan ordusunu karşılamıştır. Kentteki Türklerden teknesi olanlar tekne ile Muğla bölgesine kaçmış, kaçamayanların büyük bir bölümü tarlalarda veya evlerinde saklanmıştır. Kuşadası'nın Yunan işgalinde kaldığı 24 Nisan 1922'den 7 Eylül 1922 tarihine kadarki **4,5 aylık** süre-de **21'i kadın 157 vatandaşı**mız Kuşadası Rumları destekli Yunan Ordusu tarafından vahşice şehit edilmiştir. Bunun dışında **8 kızı**mıza Yunan askerlerince **tecavüz edilmiş**, vatandaşın hayvanları, ellerindeki tahıl vb. ürünler zorla toplanarak Yunan Ordusuna verilmiştir. Yunan Ordusunun bu eylemlerinde **Kuşadası Rumları rehberlik** etmiş, hatta Rumların bir kısmı fırsattan istifade ederek Türklere ait evleri yağmalamıştır. Asıl felaket ise **6 Eylül günü Yunan askerleri çekilmeden önce** yaşanmak üzereyken yine bir Yunan kızının vicdanı sayesinde önlenmiştir. Yunan askerleri çekilirken yaklaşık **150 Kuşadalı erkeği** İtalyanlardan kalma baraka sinema salonuna doldurmuş ve içine yakıt döküp kapılarını dışarıdan kilitlemiştir. Tam yakma aşamasında iken durumu öğrenen bir Rum kızı sevdiği Türk gencinin de buraya konulanlar arasında olmasından dolayı dayanamayıp İtalyan zeytin-yağı fabrikasının müdürüne gitmiştir. Müdürün durumu öğrenip Yunan askerlerine müdahale etmesi ve kapıları açması ile büyük bir katliam son anda önlenmiştir. Kuşadası Rumlarının büyük bir kısmı **1922 yılının** Eylül ayı başlarından itibaren durumun vahametini kavramış Kuşadası'nı terk ederek teknelerle Yunanistan'a kaçmıştır. Bu dönemde yaklaşık olarak **8 bin Rum'un** Kuşadası'nı terk ettiği tahmin edilmektedir. Türk Ordusunun Kuşadası'na girmesinden sonra da bir kısmı Güzel çamlı 'da bir kısmı ise Kuşadası merkezinde kalmış bulunan **1000** civarındaki Rum ise **1925** yılındaki mübadele ile **Yunanistan'a** gitmiştir.

SON SÖZ

Türkiye'den Yunanistan'a turist olarak giden Türkler kendilerine en sıcak davranan kesimin Türki-ye'den göçmüş Rumlar olduğunu söylemektedirler. Aslında çok garip bir metafordur. Bugün Yunanistan'ın Selanik yakınlarındaki **Dion ilçesinin Nea Efesus** kasabasına gitseniz ve Kuşadası'ndan geldiğinizi söyleseniz belki de sizi gözyaşlarıyla karşılayıp, boynunuza sarılacaklardır. Çünkü Nea Efesus kasabasında yaşayanların tamamı **1922 yılında Kuşadası'ndan göç edenlerin torunlarıdır**. Bu kasabada adeta **Kuşadası Rum mahallesi kurulmuştur**. Aya Yorgi Kilisesini oraya taşımışlar-dır. Civar bölgedeki Yunanlılar bu kasabada ilk yerleşen göçmenlere Türk tohumu demişler ve diğer bölgelerde kendilerine yer vermemişlerdir. Burada yaşayanlar da ilk başlarda kendilerini Türklere daha yakın görmüşlerdir. Bugün Yunanistan'da **Benlioğlu soyadını** taşıyan bir çok tanınmış insan ve büyük şirket var. Tamamı Kuşadası veya Söke'den göç eden Rumların torunlarıdır. Bunlar hala Kuşadası'ndaki o eski günleri yad etmektedir. Buyurun okuyun bu satırları ;

“ Hepimiz bir arada çok güzel dostluklar kurmuştuk. Sadece mahallede değil, tarlalardaki damlara göçtüğümüzde de birbirimizi arar sorardık. Yaz gecelerinde üzüm bağlarında birbirimizi ziyarette gittiğimizde ateşin başında neşeli kakhahalar atardık. Çoğu zaman Müslüman nedir, Hristiyan nedir bilmezdik.

Bir Müslüman dostum hasta olsa biz de üzülürdük, onların sevinçlerinde biz de sevinirdik. Bazen Türkler bizim cenazelerimize, bazen de biz Türklerin cenazelerine gider-dik. Türk dostumuz öldüğünde biz de ağlardık. Bizden biri ölünce onlar ağlardı. Biz onların cenazesinde Rumca dualar okur, onlarda bizlerin cenazesinde Arapça dualar okurlardı. Türkler güzel Rum kızlarına işaret edip buluşmak isterler, Rumlar Türk kızlarına işaret ettiklerinde kavga çıkarırlardı. Biz böyle bilirdik. Türk kızlarıyla konuşan Rum delikanlılar da vardı. Duyardık. Ama birbirimizle evlenmezdik. Aileler iyi karşılamazdı. Her şeye rağmen iyi geçinirdik. Ne zaman buraları da anavatana bağlamaya kalktılar, her şey bozuldu. Kimse birbirinin sokağından bile geçmez oldu. Tarlalara bile gitmek için her millet başka yolları kullanmaya başladı. Birbirimize düşman olduk. Anavatana göçünce buradakiler de bizi sevmeydi. Türk tohumu dediler. Kovmak istediler. Artık güzel rüyalar bile görmez olduk. Ne güzeldin benim memleketim. Ne güzeldin Yeni Efes'im, Kuşa-dam. Ben seni unuttum. Sen de beni unutma..."

Atina, Ekim 1923, Artemis Paraskevi

Benzer şekilde **ABD Louisiana Shreveport** kentine gidenler de **New Efesus** kilisesi ile karşılaşacaklardır. Bu kilisenin cemaati de **1916 yılında Kuşadası'ndan göç edenlerin torunlarıdır**. Ama düşmanlıklarını her dem taze tutmak için kiliselerinin girişine **"bu kilise Türklerin soykırımından ve zulmünden kaçarak buraya gelen Yeni Efesliler tarafından kurulmuştur"** yazmaktadır. İn-sanlar birey olarak çok sevecen çok anlayışlı olabilir. Ama aynı birey bir topluluk içinde farklı düşünmek ve menfaatlerini tatmin etmek durumundadır. Bu nedenle tarih çok garip derslerle doludur. Bütün bunlara rağmen 2013 Yunanistan'ında Türklere karşı hala Meali İdea inancını savunan her biri **300-5000** arasında üyeye sahip dernekler vardır. Hala Anadolu'nun kendilerine ait olduğunu savunmaktadır.

Kaynak : SEDAT ONAR– Tarih araştırmacısı